

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XXVI. Exempla alia usuræ, tum apertæ, tum palliatæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

licitum est, cur vocabulum refugis? cur velamen obtexis? Si illicitum, cur incrementum requiris?

267 4°. Incrementum taliter exigere, non est in rei veritate exigere reddendum titulo gratitudinis, sed reddendum titulo justitiæ, quidquid ad usuram suam palliandam mutuator dixerit. Pactio namque de solvendo incremento, seu auctario ratione mutui, alias non accipiendi, reverà est pactio justitiæ, estque contra naturam remunerationis merè gratitiæ, liberalis & amicabile. Quidquid enim rependendum est ex gratitudine & amicitia præcisè, omninò spontaneè & liberaliter est rependendum. Non ergo ex pacti necessitate. *Nemo quippe in necessitatibus liberalis existit. L. rem legatam ff. de alim. Leg. ubi Glossa: Qui dat aliquid ex necessitate, non dicitur donare.* Atque, ut S. Thomas ait q. 3. de malo a. 1. ad 5. obligare ex certo pacto ad aliquod beneficium recompensandum, non competit amicitia honestati. Unde 2. 2. q. 78. a. 2. in corp. *usurarius est quicumque ex pacto, tacito vel expresso, quidquam aliud à sorte acceperit, cujus pretium pecuniâ aestimari possit.* Quod ad 3. extendit ad quemcumque mutuatores, si ex pecunia mutuata expellet, vel exigat, quasi per obligationem patet, taciti vel expressi, recompensationem muneris, &c. Idque generaliter, & absque distinctione pacti justitiæ, vel gratitudinis, in corpore solum excusat, si accipiat aliquid hujusmodi, non quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione, tacita vel expressa, sed sicut gratuitum donum.

268 5°. Pactum ejusmodi, adjectum mutuo in gratiam mutuatoris, aliàs non mutuatur, est pactum non gratuitum, sed onerosum, dabo, si feceris; non dabo, si non feceris. Atqui pactum onerosum inducit obligationem justitiæ. Mera proinde illusio est, si mutuator dicat, non dabo nisi feceris liberaliter. Ita namque propositio seipsam destruit: cum ostensum sit, liberalitatem non exerceri in iis quæ fiunt ex necessitate pacti onerosi; nec liberalis esse queat promissio, quæ est sub onere mutui; nec liberale mutuum, quod non conceditur nisi sub onere talis promissionis, aliàs non concedendum. Unde S. Thomas loco proxime citato ad 2. debitum ex pacto, quo mutuans mutuatarium ad remunerationem obligat, vocat debitum justitiæ. Distinguens namque remunerationem beneficii ex debito justitiæ, à recompensatione ejusdem ex debito amicitiae, ait priorem esse ex pacto; secus posteriorem.

269 6°. Sit aliquis, qui prædium suum, alteri valde necessarium, ipsi vendat potius quam alii, cui ad eò necessarium non est: & quia istam prælationem ipsi facit; pro ea (ultra justum prædii sui pretium) aliquot scutorum ab ipso auctarium ex pacto exigit, aliàs ipsi non venditurus. Iste, licet millies adjiceret se auctarium istud solum exigere ex

Tom. II.

pacto gratitudinis, ob beneficium dictæ prælationis, ista equidem foret mera illusio, merusque prætextus seipsum destruens. Reverà namque censeretur auctarium exigere ex pacto venditionis (aliàs venditores fictitijs ejusmodi prætextibus semper aliquid exigere possent ultra justum rei venditæ pretium) ergo similiter, &c.

In istis ergo casibus simile quid accidit, 270 ac dum ad magos sponte quis recurrens, eorum præstigijs reverà utitur; qui licet protestetur nolle se cum dæmonibus habere commercium, iisque verbo millies renuntiet; facto tamen suo ipsos invocat, cumque ipsis commercium habet. In iis proinde casibus dubium non est usuram intervenire, saltem palliatam. Sed ad Confessariorum instructionem alia proferenda sunt palliatæ usuræ exempla.

CAPUT XXVI.

Exempla alia usura tum aperta, tum palliatæ.

§. I.

Exempla usura aperta.

PRIMUM est mutuare hoc pacto expresso, 271 quòd mutuatarium tenebitur indigenti mutuatori remutuare. Ita expressè S. Thomas q. 78. a. 2. ad 4. vel quòd tenebitur molendinum vel officinam mutuatoris frequentare, terras colere, domum conducere, temporale officium, vel immunitatem à gabelis concedere, &c. Quia ad ista obligari ex pacto, est onus pretio aestimabile. Est ergo supra sortem exigere lucrum ex pacto formali. Per consequens est usura aperta.

Layman quidem l. 3. tr. 4. c. 16. n. 310. 272 cum pluribus alijs censet, usurariam non esse præfatorum onerum impositionem, nisi fiat ex pacto, cum obligatione justitiæ; secus, si fiat absque pacto, cum sola morali coactione hoc modo: sum contentus tibi mutuare, si velis imposterum mihi remutuare, cum indigero, officinam meam, vel molendinum frequentare, &c. Aliàs nihil obtinebis. Ex quo consequens foret, usurarium non esse, qui diceret, se petenti non mutuaturum, nisi daret ipsi quinque in centum. Quod ab usura excusari non posse, constat ex dictis cap. 23. & 24.

Sed quid de iis qui præterdunt, esse quidem usurarium, mutuatarium injicere obligationem remutuandi mihi in futurum; secus, si ipsi solum injiciatur obligatio remutuandi mihi hic & nunc frumentum quo indigeo, si velit ut mutuem ipsi hic & nunc pecuniam quâ indiget?

Respondeo usurarium esse mutuatarium injicere obligationem remutuandi hic & nunc frumentum illud cum majori suo incommodo, nisi mutuans similem obligationem, & incommodum subeat ad hic & nunc mutuum. Si autem mutua hinc inde obli-

Bbb

gatio intercedat, quā & mutuans mutuatario, & mutuatarius mutuanti, cum pari utrimque incommodo obstringatur, nulla tunc apparet inæqualitas; nec proinde usura, ut bene observat Sylvius hîc. Similiter usura non est, aliud mutuuum à mutuatario statim recipere, ad id ipsum nullatenus obligando: quia, ut S. Thomas a. 2. citato ad 4. art. 5. licet mutuanti unum, simul aliquod aliud munus recipere; non autem licet eum obligare ad mutuuum in posterum faciendum.

274 Secundum exemplum est, mutuare hoc pacto, quod mutuatarius mutuanti solvet debita litigiosa, & incerta. Cùm istud sit novum onus pretio æstimabile supra sortem, dum obligatio certa, majorisque proinde valoris, pro incerta, minùsque valente injicitur.

275 Tertium exemplum, mutuare hoc pacto, quod mutuatarius mutuanti remittere tenebitur obligationem (quam incurrit) restituendi ipsi famam injustè læsam, vel abstinere ab actione injuriarum, ad quam jus habet. Quia licet honor & fama non sint res pretio æstimabiles, obligatio tamen justitiæ, ad condonandam injustam læsionem honoris & famæ, vel ad condonandam actionem læsæ famæ, &c. onus est grave, pretio æstimabile, sicut & onus seu obligatio aliàs indebita laudandi vel honorandi aliquem.

276 Quartum exemplum, mutuare hoc pacto, quod mutuatarius pro te fidejussor existat, vel recipere teneatur mutui partem in debito, quo tertius quispiam adstringitur mutuanti; vel mutuare centum, hoc pacto, quod mutuatarius mutui partem in mercibus recipiat, quibus non indiget. Onera quippe ista pretio æstimabilia sunt, estque perspicuum, quod mutuo petens centum in pecunia, dum ne quidem recipere potest quinquaginta, nisi simul in mercibus, vel debitis, mutuo accipiat valorem aliorum quinquaginta; pro mutuo quinquaginta in pecunia, supra sortem obligetur ad istud aliud mutuuum in mercibus, vel debitis simul acceptandum. Quod profectò usura est. Ita Toletus l. 5. c. 30. n. 3.

277 Nec refert quod merces istæ fortassis utiles sint mutuatario, eique mutuventur pretio justo: quia ipsi equidem imponitur obligatio ad eas accipiendas, cogiturque ab subeundum onus pretio æstimabile supra sortem.

278 Quintum exemplum: mutuare hoc pacto, quod mutuatarius in se recipiat mutuuum, quod à tertio quopiam sub usura priùs accepisti. Hoc namque ab usura aliqui perperam excusant apud Castro-Palao disp. 4. de just. comm. puncto 12. nisi ratione mutui, quod præstas, tantum subire cogaris damnus, quanti onus istud æstimatur. Neque enim minùs usurarium est transferre mutuuum sub usura, quàm illud primò dare. Ita

Conradus, Major, Navarrus, & Castro-Palao ibidem.

Sextum exemplum, hoc loco mutuare triticum, cum obligatione illud reddendi alibi, ubi mutuatarius non æquè commodè reddet; vel mutuare certas pecuniæ species, cum obligatione reddendi alio loco, vel tempore quo sciuntur plus valiturae. Quia hoc est vi mutui plus exigere quàm dedisti, plus (inquam) in valore, qui per se spectatur in pecunia.

Et istud quidem verum est, si mutuans non erat illas pecuniæ species servaturus in locum illum, vel tempus majoris valoris. Verùm si eas servaturus erat, tunc, ratione damni emergentis, ex hoc quod tibi eas mutuo det tempore & loco minoris valoris, videtur posse in pactum deducere redditionem pecuniæ in eadem specie & numero, deductâ tamen æstimatione periculi, laboris, aut sumptus, siquos subiturus erat in ea pecunia ad dictum tempus, vel locum servanda. Quia hoc non est ratione mutui plus exigere quàm datum est, sed ratione damni ex mutuo emergentis. Unusquisque enim potest indemnitati suæ consulere.

Imò sententia est plurimorum (apud Palao puncto 13. n. 4.) etiam in casu quo pecunia eadem in specie & numero servanda non erat, illius redditionem in eadem specie & numero posse in pactum deduci, tametsi verosimilius sit, vel ferè certum, valorem ipsius augendum tempore restitutionis, dummodò mutuatarius reddere non prohibeatur ante tempus, quo mutuans prævidet id futurum. Quia natura mutui est, ut idem quod acceptum est reddatur, quantum fieri potest, non habita ratione mutationis extrinsecæ.

Verùm-enimverò cùm ex dictis cap. 21. in pecunia principaliter spectetur valor & bonitas extrinsecæ, cessante damno emergente, mutuans nequit mutuatarium adstringere, ut pecunia in eadem specie & numero reddatur, nisi cum ista obligatione componatur, quod plus valoris, quàm dedit, non recipiet; vel nisi periculum decrementi monetæ æquale sit spei incrementi. Neque enim de pecunia philosophandum, sicut de frumento. Et ideo licet mutuans frumentum, mutuatarium adstringere possit ad frumentum in eadem bonitate ac mensura reddendum, licet sciat plus valiturum tempore restitutionis, modò liberum ipsi relinquat reddere ante illud tempus; non similiter potest in pecunia. Quia in frumento per se & principaliter spectatur intrinsecæ bonitas ac mensura; in pecunia valor extrinsecus, ut sæpiùs dixi.

Sed quid si quis mutuet centum Jacobos in specie, valentes mille florenos, tibi reddituro vel totidem Jacobos in specie, vel centum duodecim florenos, ad suam, non tuam optionem, ita ut mutuans in animo

cogitet exigere Jacobos in specie, si valor ipsorum auctus fuerit redditionis tempore, alias mille ducentos florenos? Caramuel Theol. intentionalis n. 735. contractum illum existimat usurarium non esse: quia non video (inquit) quid mutuator ille exigat supra fortem, vel quâ ratione contractus iste sit onerosus mutuatorio.

284 Verum ego puto usurarium esse, optionemque illam, mutuanti relictam, mutuatorio haud minus onerosam esse, quam mutuatori onerosa foret optio similis, mutuatorio relicta. Quo casu Caramuel ibidem fatetur, mutuatori onerosam fore, utpote alternativam. In alternativis autem debitoris est electio, sufficitque ab ipso alterum impleri, regulâ juris 70.

285 Et ratio est, quia mutuator supra fortem tunc exigit optionem, de qua commodum reportare possit in casu incrementi monetæ, nullum verò incommodum incurrere in casu decrementi.

286 Similiter usurarium puto mutuatorem frumenti, qui prævidens, pretium illius minuendum tempore restitutionis, deducit in pactum, ut tanta tunc quantitas reddatur, seu mensura, quæ adæquet pretium & valorem quem mutui tempore frumentum habuit. Nec placet Dicastillus contrarium sentiens lib. 2. tr. 20. disp. 2. nisi mutuator frumentum illud tempore majoris valoris, titulo venditionis, vel solutionis distracturus fuisset, si non mutualet (quo casu titulo lucri cessantis, vel damni emergentis, onus illud in pactum deducere potest) si enim illud tempore majoris valoris distracturus non erat, sed in tempus minoris pretii servaturus, majorem frumenti quantitatem ratione mutui exigit, quam mutuavit, eo ipso quo eam quantitatem exigit, quam quantitate mutuata scit futuram majorem tempore restitutionis.

287 Nec refert, quod mutuans (qui decreverat non distrahere tempore majoris valoris) occasione oblata, animum mutare potuisset, istoque tempore distrahere secundum valorem currentem. Quia in his non habetur ratio potentia: solum possibiliter actuandæ, si de facto actuanda non erat, saltem in spe certa, vel saltem probabili. Quo casu illius ratio haberi potest pro valore spei, non ultra.

288 Septimum exemplum est mutuare alteri, & pro assecuratione sortis rem frugiferam in pignus accipere, v. g. vineam, hoc pacto ut mutuans recipiat fructus illius, usque dum fors restituatur, fructus perceptos in fortem non computando. Cum eos in fortem revera debeat computare, deductis expensis, & laboribus, prout habetur cap. 1. 2. & 8. de usur. Et ratio est, quia alioqui fructus illos supra fortem exigit ratione mutui. Quod cum aperta sit usura, dum fructus percepti, deductis deducendis, ada-

quant sortem mutuo datam, mutuans non potest sortem repetere; & si excedant, tenetur excessum restituere.

Duobus tamen casibus canones permittunt fructus pignoris absque diminutione fortis percipere. Primus est si dominus directus, pro debita sibi à vasallo pensione, ipsum feudale prædium ab eo in pignus accipiat. Tunc enim fructus in sortem computare non debet, dummodò nullum interim servitium, aut pensionem à feudatario percipiat, uti nec in casu quo dominus directus in pignus accipit rem emphiteuticam, cap. 1. de feudis, & cap. conquestum de usuris.

Id quidem usurarium nonnulli putat, nisi titulus alius interveniat. Quia non apparet (inquit) quo jure fructus illos supra sortem acquirat. Verum in eo nec umbra est usuræ: cum fructus illos supra sortem acquirat titulo prorsus distincto à mutuo, jure utique feudali, vel emphiteutico: eo quod ista sit lex feudi, & emphiteusis (per canones illos declarata) quod dum res feudalis, vel emphiteutica, recidit in manus domini directi, ad ejus dominium spectent fructus illius. Estque ista totius orbis consuetudo, communisque Theologorum, & Canonistarum omnium sententia. Nec deest ratio illius, partim utique quia videtur indecens, quod res apud dominum directum existens alteri fructificet; partim quia dominus directus, existente apud se tali pignore, pensionem interea remittere tenetur.

Alter casus est, dum fover rem fructiferam genero tradit in pignus dotis non solutæ: tunc enim gener non tenetur fructus in sortem, seu dotem computare, sed, iis non obstantibus, eam integram potest exigere, c. salubriter de usuris, ubi sic: *Sane generum ad fructus possessionum, qua sibi à socero suo sunt pro numerata dote pignori obligata, computandos in sortem non credimus compellendum.* Ratio redditur ibidem, quia pignus dotis non solum datur in illius securitatem, sed & ut maritus inde habeat unde matrimonii onera sustineat.

Ex qua ratione Cajetanus hic a. 2. ad 6. existimat, soluto matrimonio per mortem mariti, viduam relictam facere non posse fructus suos, eos in sortem non computando: quia soluto matrimonio, cessant onera matrimonii sustinenda: cum non entis nulla sint onera. Verum quia non ea sola matrimonii onera censentur, quæ matrimonio constante sustinentur, sed & illa quæ ex illo soluto relicta sunt, ut filiorum educatio (siqui sint relictæ) familiaeque ac viduæ superstitis sustentatio, secundum statum mariti defuncti. Contra Cajetanum merito sentiunt Sorus lib. 6. de just. q. 1. a. 2. Tolemus, Bannez, Arragonius, Salonius, & alii communiter; præsertim dum fructus pignoris marito sic concessi fuerint ad onera ma-

rimonii sustinenda, ut etiam concessi fuerint uxori ad ipsius sustentationem. Si tamen patri & matri filius supervivat, fructus pignoris ex dote non soluta percipere non potest, nisi eos computet in fortem, prout ostendit Molina disp. 322.

293 Ex dictis collige, quid respondendum sit ad casum sequentem. Rex, tempore belli, vel in alia Reipublica necessitate, à subditis mutuo accipit pecuniæ summam, pro eaque oppignerat civitatem, vel dominium fructiferum. Nobiles fortem non solent computare fortem. Quaritur, an justè?

Respondeo, non justè, sed usurariè, si id faciant ratione mutui. Patet ex dictis.

294 Wadingus quidem de contract. disp. 282. & seqq. censet aliis titulis honestari posse. Primum suggerit Cajetanus loco relato, si rem illam non accipiant in pignus, sed emant cum pacto retrovendendi, sive cum obligatione ad retrovendendum Regi, quando pretium numerabit. Quia tunc ipsis, tamquam dominis, res illa (jam non habens naturam pignoris) fructificabit.

Secundum tradunt Major in 4. dist. 13. q. 33. Conradus q. 33. de contract. concl. 7. Binsfeldius cap. 1. de usur. q. 2. concl. 2. si emant censum redimibilem ex parte venditoris, à quo proinde Rex se exsolvere queat refundendo capitale; qui tamen, interim dum non refundit, in pignus de ejusmodi dominium, ex quo creditor sibi quotannis solvat quinque, vel sex in centum, sive eam pensionis quantitatem, quæ exigi potest jure census super eadem hypotheca secundum patriæ morem instituti.

295 Verum enimverò (præterquam quòd frustraneum sit ad duos istos titulos recurrere, vel eorum alterum, nisi deducti fuerint in pactum, prout in simili dicemus infra de titulo lucrifessantis, &c.) in hoc secundo casu creditor non est dominus pignoris subjecti censui. Videmus autem eos qui ejusmodi dominia à Rege in pignus accipiunt, suo, non Regis nomine illa administrare, tamquam veros dominos, ita ut dominia ista valde improprie pignora vocentur. Et ideò Wadingus loco citato benè advertit, titulum illum emptionis census non sufficere ad excusandam praxim, de qua agitur, nisi ei admisceatur translatio dominii utilis, per donationem in diem, vel ad certum incertumvè tempus, videlicet usque ad refusionem certæ summæ. Præsumitur verò Rex ejusmodi donationes facere subditis, de se, vel Republica benè meritis, dum ipsos non obligat ad fructus illos in fortem computandos, cum facile possit.

§. II.

Exempla usura palliata.

296 **P**rimum est apud S. Thomam hinc a. 2. ad 7. dum aliquis vendit rem supra summum pretium, ideò præcisè quòd credito

vendat, v. g. si ulnam panni, quæ ad summum valet quatuor florenis, vendat quinque, eò quòd dilatà solutione vendat. S. Thomæ verba sunt: *Quòd si aliquis carius velis vendere res suas, quam sit justum pretium, ut de pecunia solvenda emptorem expectet, manifestè usuram committit. Quia hujusmodi expectatio pretii solvendi habet rationem virtualis mutui. Unde quicquid ultra justum pretium pro ejusmodi expectatione exigitur, est quasi pretium mutui; quod pertinet ad rationem usure.* Et iste tertius est casus, quos Urbanus III. cap. consuluit de usuris tamquam usurarios condemnat. Huc etiam spectat quadragesima propositio ab Innocentio XI. proscripta: *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra fortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.* Quæ propositio jure damnata est: si enim subsisteret, usura per se ipsam illicita non foret, sed ad summum ratione immoderati lucri, quod usurarius acciperet: Cum enim usura sit lucrum vi mutui perceptum, & in omni mutuo intrinsecè & essentialiter includatur, quòd res, quæ de præsentem conceditur, non nisi in futurum restituitur, si pecunia præsentem censeri queat pretiosior quam futura, mutuatario cuilibet licebit hoc titulo lucrum aliquod exigere vi mutui, quo pecuniam præsentem mutuatario concedit, non nisi in futurum restituendam.

Dixi 1°. *supra summum pretium*: solent enim tria unius rei esse pretia justa, summum, medium, infimum, intra quos limites carius vendere credito, v. g. summo vendere pretio, quòd aliàs venderetur medio, vel infimo, usura non est. Excedere tamen infimum, medium, & summum, usura est.

Dixi 2°. *ideò præcisè quòd credito vendat*: 298 si enim alius interveniat titulus, ex iis quorum intuitu mutuator aliquid ultra fortem licitè exigit, v. g. titulus lucrifessantis, &c. istius tituli intuitu venditor, ob dilatam solutionem, pluri vendere potest, sub limitationibus infra explicandis. Debet tamen alius ille titulus esse verus, v. g. ut liceat carius vendere titulo lucrifessantis, lucrum verè cessare debet ex tali venditione: ideò que si non eras alioqui numeratà pecunià venditurus has merces, sed servaturus, eas carius vendere non potes credito, titulo lucrifessantis.

Et hinc Lopez infra referendus observat, 299 Mercatores passim delinquere: quia passim carius vendunt credito, quam numerato, etiam dum pauci sunt qui emissent numerato. Quòd injustè fit: cum enim tunc Mercator non vendidisset numerato, eam pecuniam ad manum non habuisset, cum qua negotiando lucraturus aliquid fuisset. Lucrum ergo tunc ipsi verè non cessat.

Sed nunquid saltem excusandi sunt Mer- 300

catores, ob dilatam solutionem carius vendentes, dum credunt merces futuras cariores tempore solutionis?

Respondeo minimè, nisi eas in tempus illud servaturi fuissent. Quid enim refert, quantum valituræ sint solutionis tempore, si tunc mercator venditurus non erat? Quid hoc (inquam) ad præsentem venditionem facit, quæ ante solutionem perficitur? Quo titulo mercator tunc amplius exigit, quam merces valeant tempore venditionis, vel certè tempore quo venditio per traditionem perficitur? Nullo profectò: cum justum pretium mercium sit illud, quod eo tempore currit quo dominium transfertur, ultra quod proinde res vendita venditori non debet fructificare. Unde cap. *Naviganti* de usuris, ad hoc ut mercator vendere possit merces, juxta pretium quod prævidet futurum tempore solutionis, Pontifex requirit hanc conditionem, quòd in tempus illud eas servaturus erat, sive quòd tempore contractùs non fuerat alias venditurus. Et ista communis est sententia Doctorum contra Cajetanum.

301 Secundum exemplum est (apud eundem S. Doctorem ibidem) quando videlicet infra pretium infimum aliquis emit, eò quòd emat anticipatà solutione: *Siquis emptor (inquit) velii rem emere vilius quàm sit justum pretium, eò quòd pecuniam anticipatè solvit, est peccatum usura, quia etiam ista anticipata solutio habet mutui rationem, cujus quoddam pretium est, quod diminuitur de justo pretio rei empta.* Aliud foret, si merces anticipatò solutæ crederentur tempore traditionis non valituræ supra id quod anticipatè solvitur: tunc enim nullum foret peccatum, inquit Toletus l. 5. c. 31. n. 2.

302 Tertium exemplum est apud Cajetanum verbo *usura* c. 2. n. 3. dum quispiam adfrictus debito centum florenorum solvendo-rum post annum, minùs solvit nunc, quia anticipatè solvit, ut si pro 100. det nunc 82. Hic enim locum habet ratio proximè allegata ex S. Thoma. Atque ita Doctores communiter tradunt contra Toletum ibidem n. 4.

303 Quartum est apud Gabrielem in 4. diff. 15. q. 11. a. 3. dub. 3. in contractu, quem Hispani *mohaira* seu *baraira*, Itali *stocco* nuncupant. Fit autem sic, Titius à Cajo mutuo petit 100. florenos. Cajo ex indigentia Titii lucrum captare amans, recusans mutuum, ipsi creditò vendit merces pretio summo (intra latitudinem justii pretii) v.g. 110. sed eà lege quòd eas statim ab ipso paratà pecunià redimet pretio infimo, scilicet 100. Istoque subtili artificio Cajo Titio numerat 100. florenos, tempore præfixo recepturus ab ipso 110.

304 Non defuerunt patroni istius contractùs, qui cum justificare voluerunt, uti justificare voluit Lessius l. 2. c. 21. dub. 16. Verùm Innocentius XI. hanc ipsorum pro-

positionem damnavit: *Contractus mohaira licitus est, respectu ejusdem persone, & cum contractu retrovenditionis, præviò inito cum intentione lucri.* Et meritò damnavit: injustitia namque illius contractùs manifesta est, ex eo quòd Cajo Titio merces suas creditò vendat supra latitudinem justii pretii, dum, ultra summum pretium, ei imponit onus pretio æstimabile retrovendendi ipsi pretio infimo.

Eadem injustitia foret, etiam si pacto non obligaret ipsum ad istam retrovenditionem, sed per moralem quamdam coactionem, ipsi significando quòd paratam alioqui pecuniam (quæ indiget) non acciperet. Hoc est enim Titium injustè cogere ad subeundum onus pretio æstimabile supra summum pretium, eò quòd creditò emat. Estque perinde ac si Cajo minus pretium, scilicet 100. Titio mutuaret, cum obligatione reddendi 110. in futurum. Siquidem Titius per ambages istas cogitur in futurum solvere 110. pro 100. de præsentis acceptis. Denique usuraria Caji intentio amplius se prodit ex eo quòd Titius ipsum accesserit mutui, non emptionis gratià, utpote paratà pecunià indigens, non mercibus. Ex eo item quòd creditu difficile sit, emptionis ac venditionis contractum tunc seriò ac sincerè peragi: neque enim Caji intentio est merces verè abdicare, atque in Titium transferre; uti nec Titii intentio est, merces illas verè facere suas, sibi, tamquam domino, verè perituras, si ante retrovenditionis complementum, eas casu perire contingat. Siquidem mercibus non indiget, ut dixi, sed pecunià, quam in isto casu non accipiet, nec proinde necessitati suæ consulat. Titii proinde intentio est præsentialiter accipere 100. florenos, cum onere restituendi in futurum 110. Caji similiter intentio est, pro 100. præsentialiter numeratis, in futurum recipere 110. sive amplius quàm dedit, pro credito quod dat. Quod est virtualiter amplius exigere pro mutuo artificiosè palliato, uti ex S. Thoma vidimus in exemplo primo.

Et ideò S. Antoninus 2. p. tit. 1. c. 8. §. 3. *Patens est (inquit) quòd ideò secundus revendit primo vendenti, pro pretio satis minori: quia sub quadam mutui ratione, potius quàm sub reali veritate solutionis, tradidit ille sibi 90. ab eo debens rehabere 100. quia ipse primo vendenti non solvit tunc. Propterea talis contractus usurarius est, & omni malignitate & duplicitate plenus.* Ideò etiam S. Carolus Borromæus, seu potius Concilium Mediolanense I. sub eo celebratum, districtè inhibuit, ne cui præsentem pecuniam quaerenti quidquam carius vendatur, ut statim à venditore, per se, vel interpositam personam, vilius ematur.

Non diffiteor quidem, quòd si Cajo, bonà & sincerà fide, absque usuraria intentione, credità pecunià pannum vendidisset

pretio summo, v. g. 110. flor. relinquens in plena libertate emptoris retrovendere cui vellet; emptor autem sponte ac seriò rogaret ipsum, ut pretio infimo, v. g. 100. flor. numeratâ pecuniâ redimeret, ab usura, & iniquitate videri posset immunis, uti docent Angelus verbo *usura*, Sylvester ibidem, Navarrus cap. 23. Verùm opinio ista est de numero earum, quæ speculativè probabiles dicuntur, non practicè, ob periculum ingens, ne emptio ista & redemptio sit merè verbalis, seu emptio ac redemptionis larva: quandoquidem bona, sinceraque fides, feriusque animus emptio ac redemptionis, in praxi semper, vel ferè semper abest, dum homo pecuniâ indigens, divitem accedit ad pecuniam comparandam, non merces, prout Bannez observat q. 78. a. 2. ad 2. Res ergo ista admodum lubrica est, periculique plena; maximè dum emptio & retrovenditio, inter easdem personas, fit ex præmeditato, & incontinenti. Si enim non ex præmeditato, neque incontinenti, sed per accidens, & post aliquod tempus id fieret, ita ut Titius verè à Cajo pannum emeret creditò, animo illum paratâ pecuniâ retrovendendi Sempronio; sed ipso hoc nolente, ad Cajum postea reversus, merces illas retrovenales ipsi omninò sponte præsentaret, intentio usuraria abesse posset. Sed non ideò in praxi probanda est propositio ista Tamburini l. 8. in Decal. tr. 3. c. 7. §. 8. n. 9. & 10. *Licitum est mercatori credito merces vendere pressa summo, v. g. 100. & statim numeratò eas infimo redimere pretio, v. g. 80. etiamsi nullo alio animo eas credito vendat, nisi ut max vilis numeratò redimat, modò hæc in pactum non deducatur.* Quia hoc in praxi vix contingit absque morali coactione ejus, qui pecuniâ præsentari indiget.

308 Duo alii modi usuras subtiliter palliandi supersunt, à variis Gallicanis Episcopis, necnon à Sorbona damnati. Unus est, dum mercator, nolens mutuare, numeratâ pecuniâ emit censum ad annum, vel duos, super aliqua re frugifera, sic ut post tempus illud venditor censûs, redditâ pecuniâ ab emptore acceptâ, solutâque insuper pensione censûs, teneatur censum illum redimere. Alter est per contractum trium, seu triplicem (ut vocant) quo mercator, à quo mutuum petitur, nolens illud concedere, tres simul contractus, cum eo qui mutuum petit, virtualiter celebrat, videlicet societatis, assurance fortis, ac venditionis lucri incerti pro certo, hoc modo v. g. Confero tibi 100. ad negotiationem, & concedo tibi omne lucrum, eâ lege, ut assumes in te obligationem reddendi fortem integram, quidquid acciderit, & ad solvendo insuper sex florenos pro lucro.

309 Prior modus non est adinventionis antiquæ (neque enim in Antiquis invenitur) sed novæ. Ipsum justificat Casuistarum A-

pologista fol. 108. Sed Apologiam ipsius Alexander VII. condemnavit. Enimverò dum emptori relinquatur facultas post annum unum, vel alterum, retrahendi pretium datum, venditorique imponitur obligatio capitale integrum tunc restituendi, quid aliud apparet, nisi fucata & inefficax emptio censûs, verumque mutuum eo nomine palliatum? Si enim capitale integrum retrahi posset post annum, quidni post mensē? An pariter licita erit similis emptio censûs ad mensē? Semper ergo licitum erit pro numerata modò summa minori, paulò post recipere majorem, etiam non assumpto alio onere, molestiâ, vel periculo, quàm numerandi summam illam. Quod si licitum sit sub velamine emptio ac redemptionis, quidni & sub aperto nomine mutui: cum non appareat alia ratio, ob quam id illicitum sit per viam mutui, nisi quia in mutuo supponitur aliud onus non intervenire, nisi hoc quod est summam mutuam numerare, quod sufficienter compensatur redditione ejusdem?

Hinc etiam posterior modus lucrandi per contractum trium præcludi videtur. Tamen si enim modus iste approbetur à plerisque Theologis non contemnendis, servatisque conditionibus debitis, videri posset speculativè probabilis; jure tamen reprobatur à S. Thoma, S. Antonino, S. Bernardino Senensi, & à Sixto V. in Bulla 45. quæ incipit *destabilis*, ubi videbitur infra agendo de societate, ubi ea de re latius, sicut & de censu ad annum, ubi de censibus. Et ratio reprobandi est, quia dictæ conditiones parum curantur in praxi (uti Lopez ait p. 1. c. 72.) & ut plurimum solo mutui titulo ista onera mutuum petentibus, paratâ pecuniâ indigentibus, imponi videntur, nec nisi coactè ab ipsis acceptari. Valdè proinde lubricus est iste passus, ad usuramque, saltem mentalem, proclivis, uti passim fatentur illius patroni.

Unde pro his & similibus casibus sapienter Urbanus noster ab Ascensione Th. Mor. tr. 3. tit. 17. monet, materiam de simonia, usura, &c. à nonnullis valdè periculose tractari, plurimosque ex Recentioribus reperiri, qui materiam illam ad praxim applicando, simoniaci & usurarii blandiuntur, non advertentes quòd ea quæ in consideratione metaphysica ipsis apparent, & sunt nonnunquam verissima, à secularibus, avaritiæ deditis, omninò corumpantur in praxi: quia secundum veritatem, vix eo ducuntur motivo honesto, quod necessarium & sufficiens existat, ad purgandam labem usuræ & simoniæ.

Et ideò in hisce, & aliis moralibus & practicis rebus solvendæ sunt quæstiones moraliter & practicè, hoc est, non secundum quod homines debent, vel sibi periuadent se gerere, sed quâ ratione de facto se gerunt. Alioquin fiet quamprimum, ut nec usu-

usurarii, nec simoniaci, aut similes peccatores ab Ecclesia damnati in hominum estimatione amplius inveniuntur; cum tamen magis hoc tempore, quam unquam, eorum numerus multiplicetur, quorum finis in interitum.

CAPUT XXVII.

Usuram jure naturali, divino, & ecclesiastico prohibitam esse, contra Græcorum, & Caroli Molinæ errorem, ostenditur.

- 313 **C**ontra errorem (inquam) Græcorum: utpote qui (apud Guidonem nostrum verbo *usura*) dixerunt, usuram nullo jure prohibitam esse. Contra Molinæum item, qui usuras duntaxat immoderatas, non moderatas esse dicit prohibitas.
- 314 **P**robatur nihilominus prima pars assertionis, quoad jus naturale. Primò quia jus nature vetat plus ab alio exigere, quam à te acceperit. Hoc autem facit omnis usurarius, inquit Augustinus conc. 3. in Pfal. 36. aiens, ipsum *plus accipere velle quam dedit*. Et ratione id ostendit sanctus Thomas a. 1. ad 7. quia recompensatur sibi secundum æqualitatem, si tantum reddatur, quantum mutuavit. Qui ergo plus exigit, quam mutuavit, violat æqualitatem, quam justitia naturalis præscribit.
- 315 **S**ecundò, est contra jus nature domino vendere rem suam. Hoc autem facit omnis usurarius: utpote qui mutuataro eo ipso vendit usum rei mutuatae (qui aequè mutuataro est, quam res ipsa mutuata) quo supra fortem pro eo aliquid exigit.
- 316 **T**ertio, mutuans non magis habet jus percipiendi lucrum ex re mutuata, quam debitum habeat sentiendi inde damnum, si peccat, vel deterioretur.
- 317 **Q**uartò, est contra rationem naturalem, quæ querere lucrum seu fructum ex re non fructifera. Communissima verò materia mutui est pecunia, quæ ex se non est fructifera. Et ideò vel ipsi Philo/ophi Gentiles æquè contra naturam lumen esse censuerunt, ad usuram dare, quam hominem occidere. Huc enim respexit Cato (apud Tullium l. 1. offic. in fine) dum querenti quid sit fecernerari? respondit: *Quid hominem occidere?* Similiter Plato lib. 5. de leg. usuram, tamquam naturæ contrariam, condemnavit. Sicut & Aristoteles lib. 5. Politicor. c. 7. Seneca quoque lib. 7. de benef. cap. 10. *sanus & calendarium, & usuram humane cupiditatis extra naturam posita nomina vocat*. Verissimè proinde Catechismus Concilii Tridentini ad septimum Decalogi præceptum §. 8. dicit: *Gravissimum semper fuit hoc facinus, etiam apud Gentiles, & maxime odiosum. Nam qui fuerantur, bis idem vendunt, aut vendunt quod non est.* Bis idem vendunt, dum seorsim vendunt rem mutuata, & usum illius independentem, à re mutuata in-

distinctum; vendunt quod non est, scilicet usum illum, velut à dominio distinctum, cum distinctus non sit.

Sancti Patres quoque contra naturam esse 318 dixerunt, portentique simile, quòd sterilibus nummus nummum pariat. Hinc D. Ambrosius can. *sicut ii dist. 47. usuræ artem; nequissimam appellat, quod aurum ex auro nasci faciat*. Et ante ipsum Basilii in Pl. 36. dicit, *fecunda prodigiosæque bestia nomen pecunia indidit, quòd factum gignere non possit nisi homini bestialiter, & contra naturam illum exigenti; quòdque simula, quam peperisse memorat Plinius l. 8. c. 44. à Romanis prodigiis loco habita sit, plusquam prodigium, illudque contranaturale est, pecuniam, ex se multa steriliorem, & videre parientem*.

S. Gregorius Nissenus, Basilii Germa- 319 nus frater, Hom. 4. in Ecclesiast. usurariam exactionem latrocinio comparat, dicens: *Quid refert, an clanculum perfossis muris aliena surripias, more prædonis; aut prætereuntis cade res ejus tibi usurpes; an senioris necessitate acquisitas ea qua ad te non perinent? à malum vocabulum, sanus sit nomen latrocinii! à acerbas nuptias! à improbam conjugationem! quam natura quidem non cognovit; avarorum autem morbus inter inanimata innovavit. O graves & molestos conceptus, quibus hujusmodi scelus, id est scelus enascitur. In rebus solum qua sunt, vivunt, ac sentiunt, discrimen invenitur sexus maris & femina. Eis enim dixit Deus: „ Crecite, & multiplicamini: ut per mutuam inter se generationem auferentur, & multiplicarentur; que gignuntur animantia. Nummi autem factus, seu scelus, ex quonam consisit matrimonio? Ex quonam perficitur conceptione? Ceterum ex Propheta didicisti, que sit hujus factus conceptio: „ Ecce paritur iniquitatem, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. „ Hic est ille partus, quem pariturus quidam avaritia; parit autem iniquitas, & obstruitur inhumanitas.*

Inhumanitatem istam eleganter Ambro- 320 sius exponit l. de Tobia c. 3. dicens: *Numeratur pecunia; addicitur libertas; absolvi- tur miser minore debito, majore ligatur. Talia sunt vestra, divites, beneficia. Minus datis, & plus exigitis. Talis humanitas, ut spoliatis etiam cum subvenitis. Facundus etiam pauper est vobis ad questum; usurarius est egenus cogentibus vobis, habet quod reddat, quod impendat non habet. Misericordes plane viri, quem alii absolvi- vitis, vobis addicitis. Usuras solvit, qui victu indiget. An quidquam gravius? Ille medicamentum querit, vos offertis venenum. Panem implorat, gladium porrigit. Libertatem obsecrat, servitutem irrogatis. Absolutionem precatur, informis laquei nodum stringitis. Hanc præcipuè iniquitatem deplorat sanctus David, dicens: „ Vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate, & non defecit de plateis ejus usura & dolus.*

Divino etiam, ecclesiasticoque jure usu- 321